

Dějiny Balkánu z lingvistického hlediska

IV. – Vrcholný a pozdní středověk a
raný novověk

Středověk (11. století–1453)

- Rozvoj i úpadek samostatných států. Oslabení centrální panovnické (královské) moci vede k parcelaci a drobení těchto států, moci se chápou knížata.
- Na Balkáně existují státní útvary Srbska, Chorvatska, Bosny, Bulharska, Byzantské říše, tzv. Podunajských knížectví a Uher. Později sílí vlivy Osmanské říše a ještě později i Rakouska. Stálý vliv mají Benátky a Dubrovnická republika.
- Konfesní rozdíly: 1054 vzájemná exkomunikace papežského legáta a konstantinopolského patriarchy – tzv. Velké schizma. Linie mezi katolictvím a pravoslavím procházejí Balkánem. Byly zde přítomny i paulikiánské a bogomilské „hereze“.
- Krátkodobé vlivy: nájezdy Pečeněhů, Mongolů, křížové výpravy ze západní Evropy – většinou proti Arabům (1096) Osmanské říši (1444, Bitva u Varny), ale i proti Byzanci (1204 dobytí Konstantinopole).
- Na konci tohoto období je téměř celý Balkán ovládnut osmanskými Turky.

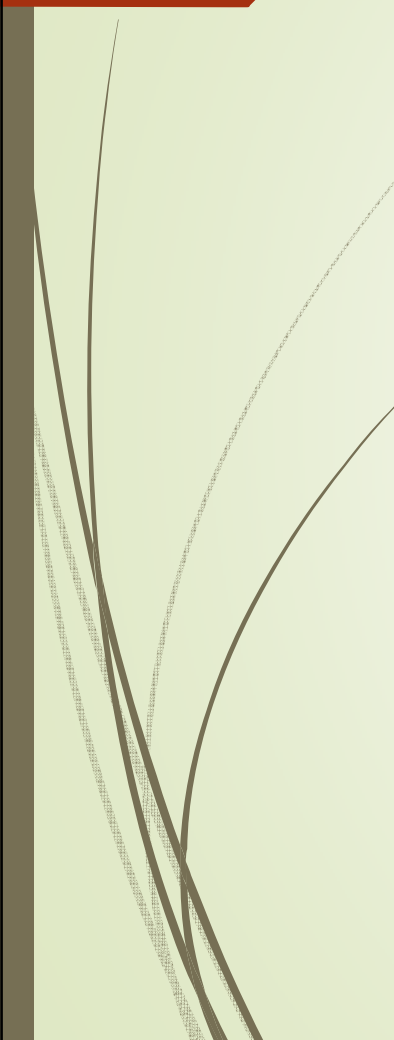

Středověk (11. století–1453)

- Balkán v této době poněkud stranou kulturních, politických a ekonomických center Evropy.
- Četné styky s cizími zeměmi mělo Chorvatsko a Dalmácie
- Nejčastější mírová forma kontaktu s Balkánem – cesta přes poloostrov do Cařihradu (po moři či po souši).
- Kontakty papežské moci s chorvatskými a srbskými vládci, misie Františkánů.
- Varjagové v Byzanci.
- Kontakty Karla IV. se Štěpánem Dušanem (1355 dopis pro srbského vládce).
- V závěru středověku zprostředkovávali kontakt i uprchlíci před osmanskými útoky. Husaři – původně uherská lehká jízda tvořená srbskými vojáky, přijato v polském prostředí.
- První užití termínu Balkán (14. století, v arabské mapě).

South Eastern Europe
c. 960 A. D.

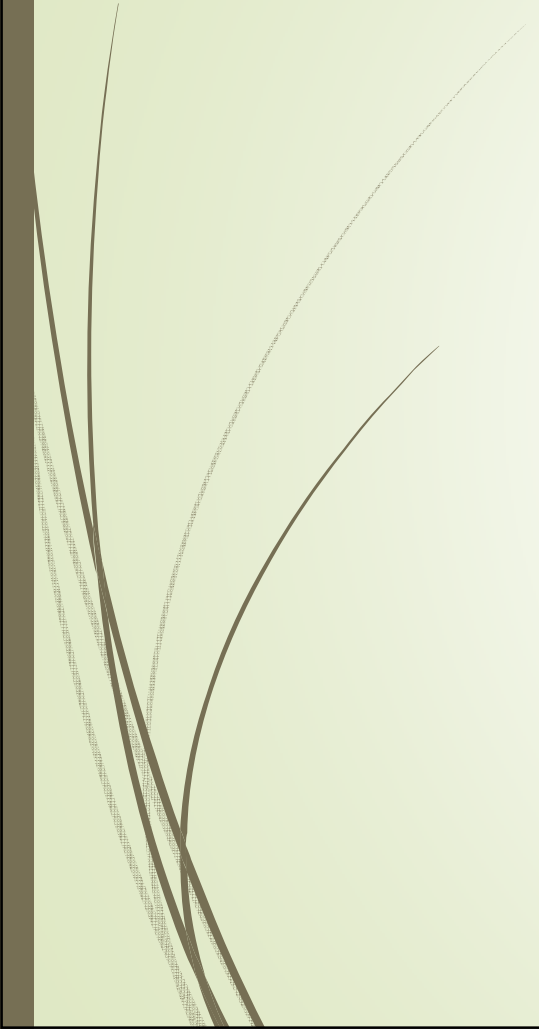

Středověk (11. století–1453)

Chorvatsko

- ▶ Etnický prostor Chorvatů mezi 9. - 11. stol: Dalmácie, Západní Bosna a Hercegovina, na severu k Drávě, na západě k Istrii. V 8. století už byly migrace Slovanů završeny, postupně dochází k opouštění kmenového zřízení, zárodky státnosti.
- ▶ Správní jednotky: župy, v čele župani – správní i soudní moc v jejich rukách. Z nich se rodí pozdější šlechta. Významná knížata a králové – Trpimír (cca. 845, zakladatel dynastie a biskupství v Ninu v r. 864), Tomislav (910-928, první král a sjednotitel země).
- ▶ V roce 1102 Chorvatsko připojeno k Uhrám – v personální unii pod Arpádovci, rozsáhlá autonomie, zástupcem krále je tzv. bán. Části Dalmácie mají rozsáhlou autonomii.
- ▶ Po vymření Arpádovců dynastie Anjouovců, Lucemburků, Jagellonců a nakonec Habsburků (1527).

Středověk (11. století–1453)

Srbsko

- Jádru státu zpočátku v oblasti dnešního Sandžaku. Dva státní útvary: Raška a Zeta.
- Od 10. stol. pod vládou Byzance, nicméně velká míra neformální autonomie. Hraniční region mezi Uhrami a Byzancí.
- Významní vládcové: Štěpán Nemanja (1166-1196, sjednotitel Rašky a Zety), Štěpán Prvověnčaný (1217 královský titul, ovšem z Říma; jeho bratr, Svatý Sáva, aktivizuje ortodoxní klérus, přemlouvá krále, srbská církev uznána za samostatnou z Byzance), Štěpán Dušan (1331-1355, vrchol středověkého státu, územní zisky, 1346 korunován na Cara Srbů a Řeků).
- Na závěr 14. století úpadek – rozpad země na nezávislá knížectví, nástup Turků tímto zjednodušen. 1371 bitva na Marici, 1389 bitva na Kosově poli. Srbská knížata poté přinucena sloužit Turkům, ústup na sever, osídlen Bělehrad.
- 1459 přičlenění posledního tzv. despotátu k Osmanské říši.

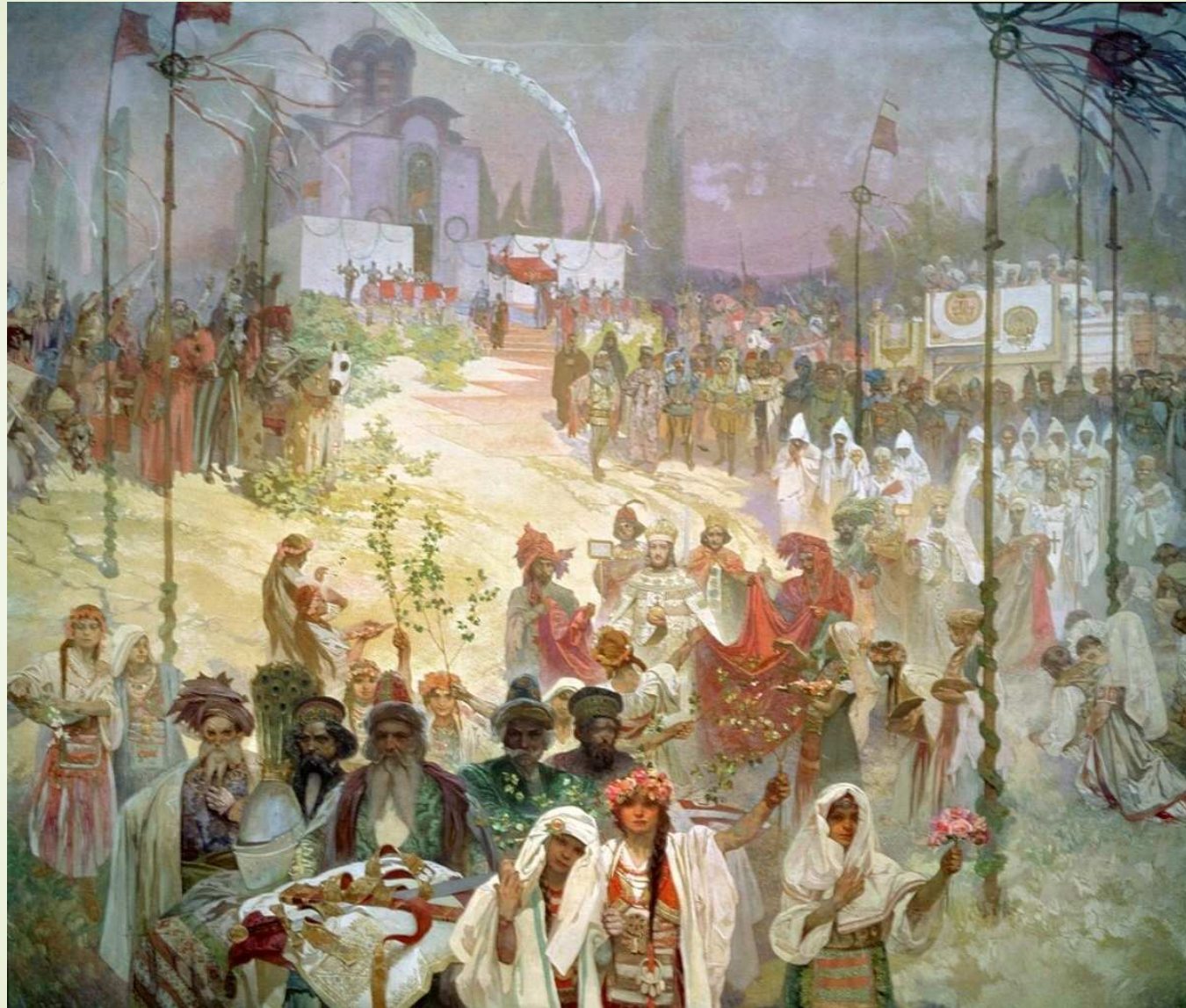
○ - Serbian Empire in 1360 with territories of local rulers.

- 1: Serbian auxiliary, 14th century
- 2: Bulgarian auxiliary, c. 1345
- 3: Serbian knight, 15th century

Středověk (11. století–1453)

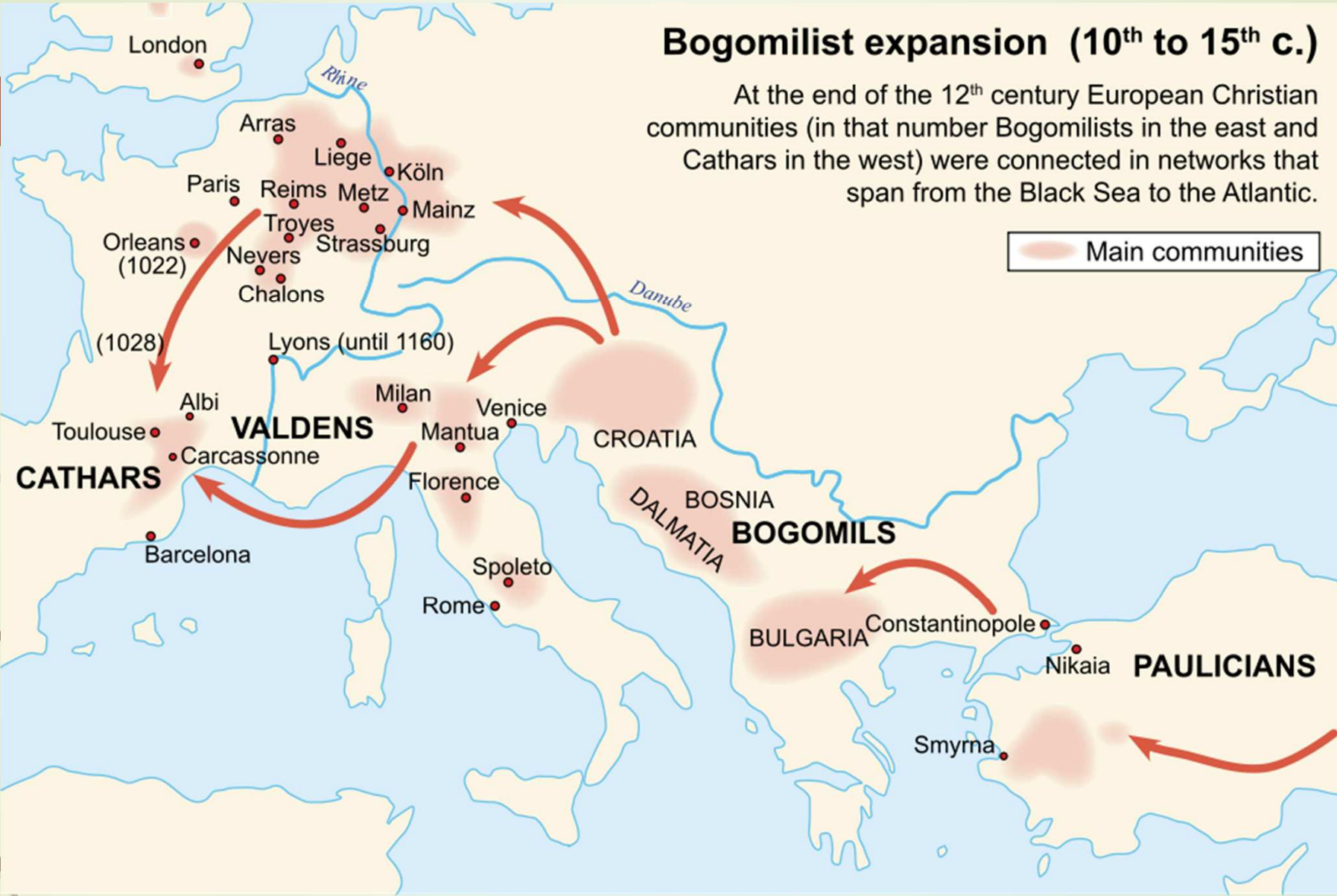
Bosna

- ▶ 10. a 11. stol. nadvláda Rašky, Zety, Byzance, Chorvatska.
- ▶ od 1102 nadvláda Uher, 1167-1180 Byzanc
- ▶ Několik žup v čele s bánem. Významní vládcové: bán Kulin (1180-1203, rozšíření zemí, podpora bogomilství), Tvrtko (1377 král, vymanil se ze závislosti na Uhrách)
- ▶ Země podřízena Turky v roce 1463. Hluboká islamizace, přesuny obyvatelstva, míšení dialektů.

Bogomilist expansion (10th to 15th c.)

At the end of the 12th century European Christian communities (in that number Bogomilists in the east and Cathars in the west) were connected in networks that span from the Black Sea to the Atlantic.

Main communities

Distribution of central South Slavic dialects before 16th century migrations:

- - Chakavian
- - Kaykavian
- - Western Shtokavian
- - Eastern Shtokavian
- - Torlakian

Note: countries and cities presented in this map are those from the early 21st century.

Středověk (11. století–1453)

Bulharsko

- ▶ Během 10. a 11. století integrováno do Byzantské říše. V roce 1186 povstání šlechticů Petra a Asena, využití oslabení Byzance. Výsledkem byl úspěšné obnovení státu.
- ▶ Návrat k byzantským imperiálním tradicím, ale také bulharskému jazyku. Rozvoj národní literatury.
- ▶ Říše postupně ovládá podstatnou část Balkánu. Pod nájezdy Tatarů, Turků, ale též díky sociálním a ekonomickým obtížím postupná parcelace (2. pol. 13. stol).
- ▶ Významní vládce: Ivan Asen II (1218-1241, Bulharsko tří moří, obnovení patriarchátu, carský titul)
- ▶ 1393 dobytí Trnova Osmanskými Turky, 1396, po bitvě u Nikopole (Osmané vs. západní křižáci) začleněno Bulharsko do Osmanské říše.

- Territory of Bulgaria around 1331
- Vidin despotate
- Despotate of Dobruja (after 1357)
- Territory conquered by Ivan Alexander in the period 1331-1344
- Possessions of Momchil (1343-1345)
- Border of Serbia at the end of the rule of Stefan Dušan (1355)
- Possessions of independent feudals after the collapse of Stefan Dušan Serbia (1355)
- Byzantine Empire
- Ottoman Empire
- Territorial expansion of the Ottoman Empire (1352- 1375)

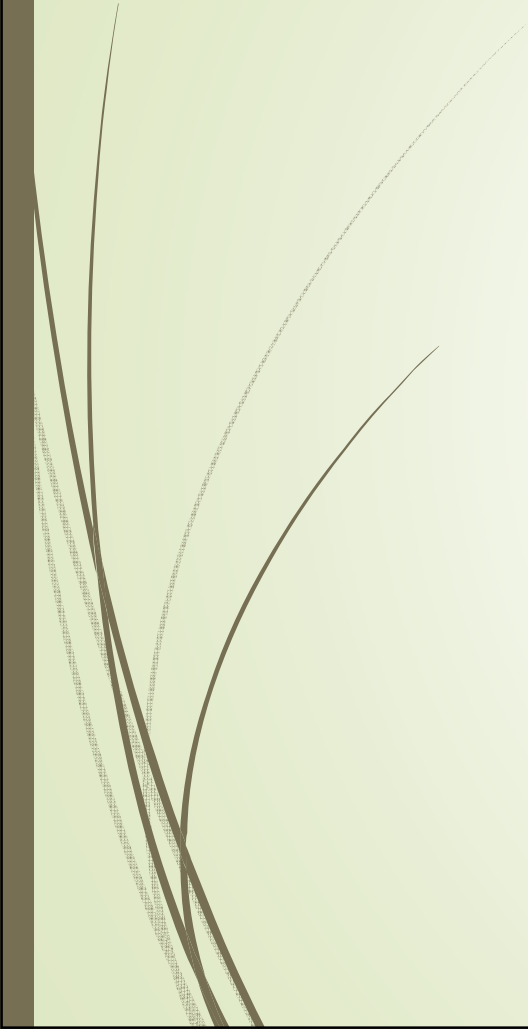

Středověk (11. století–1453)

Konstantin a Metoděj

- Slované či Řekové původem ze Soluně (827-828 a 815-820).
- Vzdělanci s misijními i úřednickými zkušenostmi. Konstantin vysvěcen na kněze.
- Za účelem misijních aktivit mezi Slovy na Balkáně vypracována staroslověnština jako liturgický jazyk a hlaholice jako vhodné písmo pro jeho zápis.
- V roce 863 mise na Moravu, kde bylo toto dílo v praxi využito.
- Po pádu Velké Moravy rozvoj staroslověnské literatury i hlaholice v Bulharsku a posléze i Chorvatsku, ale také v Srbsku, Čechách a na Rusi.
- Staroslověnština založena na makedonských (slovanských) dialektech z okolí Soluně. Syntax i lexikum přizpůsobeny liturgickým potřebám.

ⴐⴐ	ⴒⴒ	ⴔⴔ	ⴖⴖ	ⴘⴘ	ⴚⴚ	ⴜⴜ	ⴞⴞ	ⴠⴠ	ⴢⴢ	ⴤⴤ	⴦⴦
az	buki	vedi	glagol	dobro	jest	zhivete	dzelo	zemlja	izhe	i	dzherv
a	b	v	g	d	e	zh	dz	z	ī	i	đ, y
⴨⴨	⴬⴬	⴮⴮	ⴰⴰ	ⴢⴢ	ⴤⴤ	⴦⴦	⴨⴨	⴬⴬	⴮⴮	ⴰⴰ	ⴢⴢ
kako	ljudi	mislete	nash	on	pokoj	rtsi	slovo	tverdo	uk	fert	kher
k	l	m	n	o	p	r	s	t	u	f	kh
⴬⴬	⴮⴮	ⴰⴰ	ⴢⴢ	ⴤⴤ	⴦⴦	⴨⴨	⴬⴬	⴮⴮	ⴰⴰ	ⴢⴢ	ⴤⴤ
oht	tsi	cherv	sha	shta	jer	jery	jerj	jat	jo	ju	
oh	ts	ch	sh	sht	o, e	ü	i	je, ja	jo	ju	
ⴢⴢ	ⴤⴤ		⴦⴦		⴨⴨	⴬⴬	⴮⴮	ⴰⴰ	ⴢⴢ		
jus malij	jus malij		jus bolshoj		jus bolshoj	jotirovannij	thita	izhitsa			
ě	ě		š		š	ž	th	ü			

Středověk (11. století–1453)

Byzantská říše

- Poslední velké vzepjetí říše v 11. století vystřídáno katastrofami a ztrátami.
- Invaze a ohrožení ze strany Turků, Arabů, Srbů, Bulharů, Benátčanů. 1071 bitva u Manzikertu, ztráta vnitrozemí Anatólie.
- Území říše se dále smrskává. Kromě Španělska byla Byzanc jediná evropská země ve větším kontaktu s Islámem, vnímána jako předpolí křesťanstva.
- Náboženské spory se Západem tak jako dílčí zájmy západních států komplikovaly účinnou pomoc.
- Naopak, 1204 Cařihrad dobyt tzv. 4. křížovou výpravou. Byzanc nicméně přežívá jako tzv. Nikájské císařství.
- 1453 definitivní dobytí Konstantinopole Osmany. Balkán dobyt z velké části už předtím. Byzanc tímto nadobro končí.

476

The Byzantine Empire in 1265.

Scale 1: 15 000 000

Byzantine Empire	States under Latin rule
Greek Despotat of Epirus	Palatinate of Cephalonia
Kingdom of Serbia	Venetian possessions
Kingdom of Bulgaria	Mongol dominions and Seljuks
Wallachian States	

9. yüzyıla tarihlenen Vikingçe
vazıHALVDAN....adı
okunabilmektedir.
The Viking's graffitties
are illegible except for
the nameHALVDAN....
It dates 9th. century

Handwritten graffiti in Old Norse script, including the name HALVDAN.

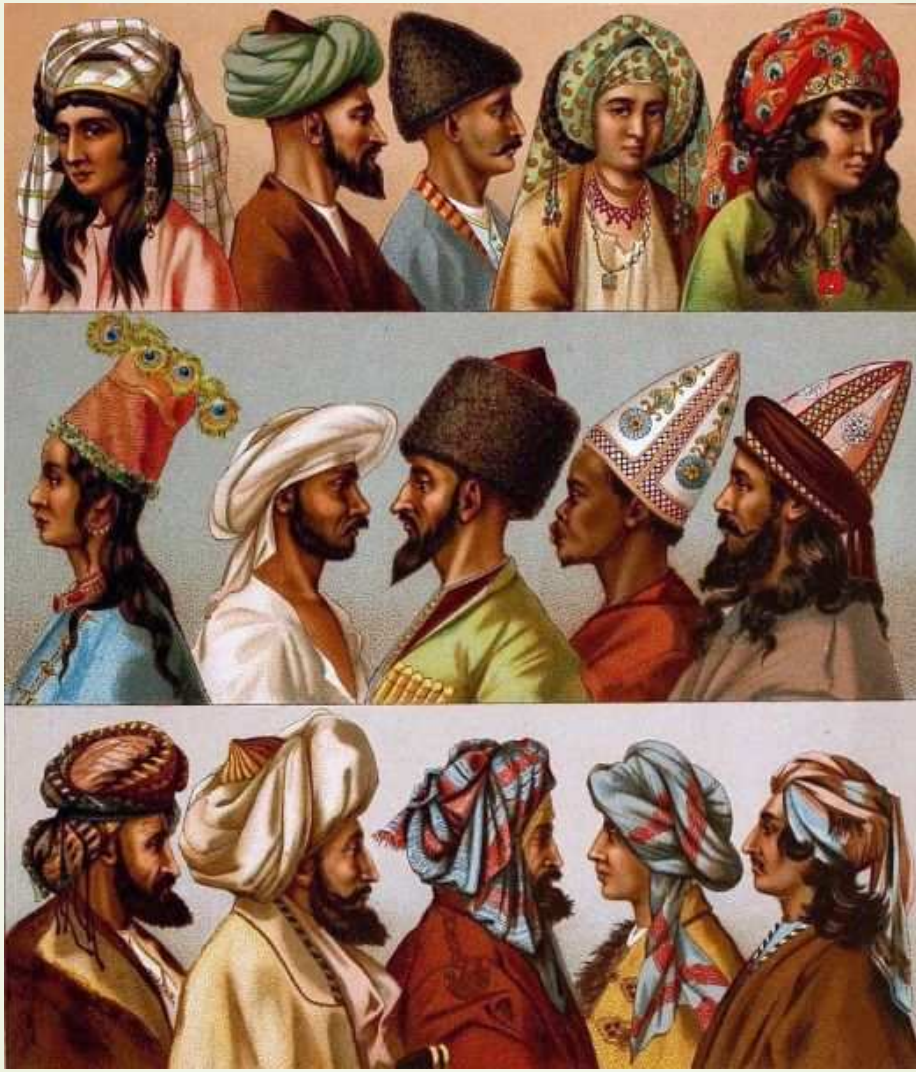

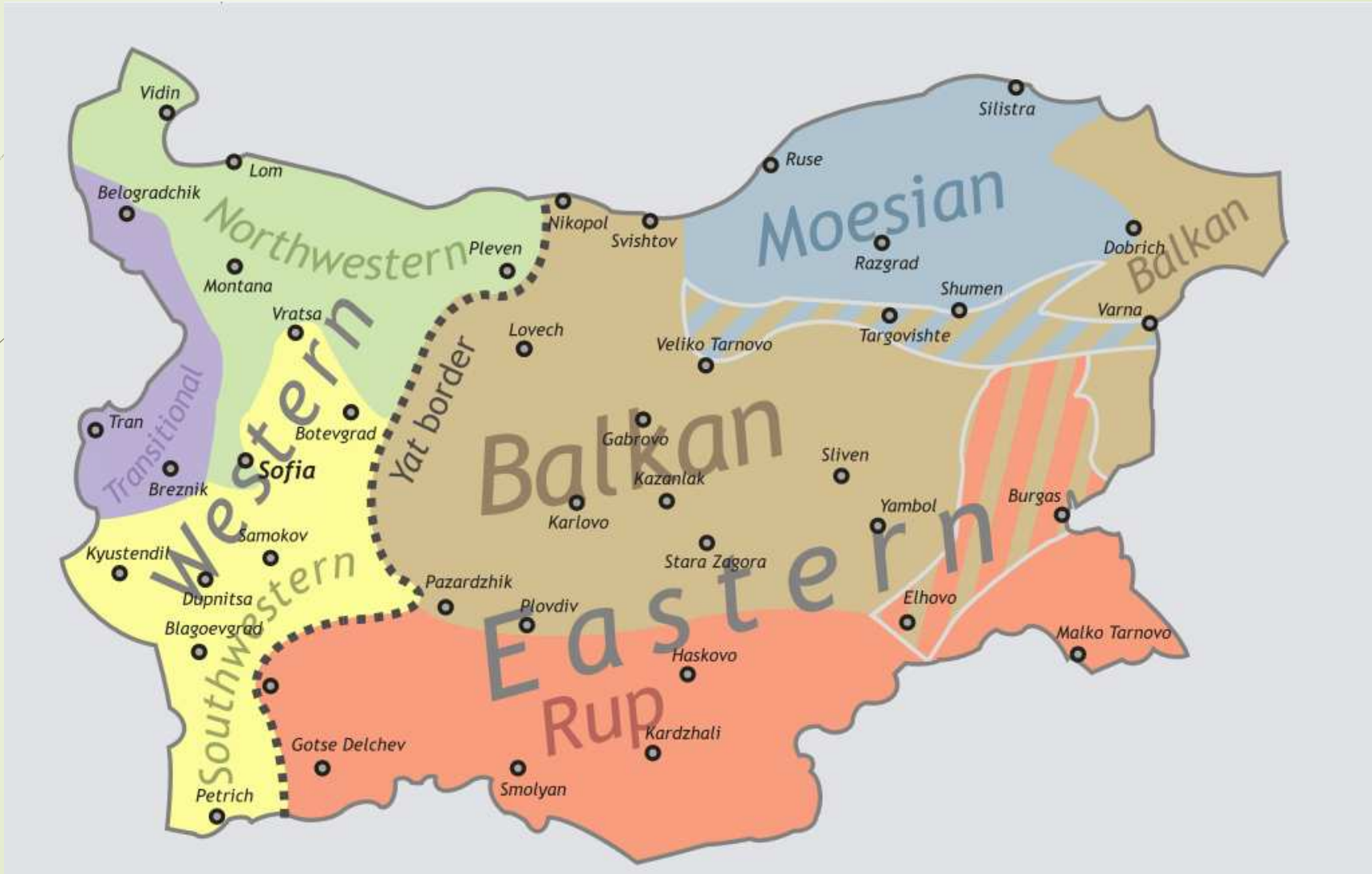
Středověk (11. století–19. století)

Osmanská říše

- Rozvoj od 13. století. Původně jeden z mnoha menších státeků turkického polokočovného obyvatelstva v Anatolii. Vznikla na severozápadě poloostrova.
- Hlavní „trumfy“: agresivita v expanzi, vyspělé vojenství, přímé mocenské (osobní) vazby šlechty na sultána, demografická převaha.
- Rychlé rozšiřování území na v Anatolii i na Balkáně. Dobyť Bulharska (1396), Srbska (1459) i Bosny (1463).
- Obyvatelstvo rozděleno do tzv. Milletů – náboženských komunit podle vyznání. Křesťanství a Judaismus tolerovány.
- Správa říše pomocí tzv. Elájetů – dosazování správců z hlavního města, ti byli odpovědní sultánovi. Omezování dědičného principu, kromě monarchie samotné.
- Průnik dalších jazyků na Balkán – turečtiny, egyptské arabštiny, arménštiny. Pronikání tureckých zvyků i jazykových prvků do kultury balkánských národů.

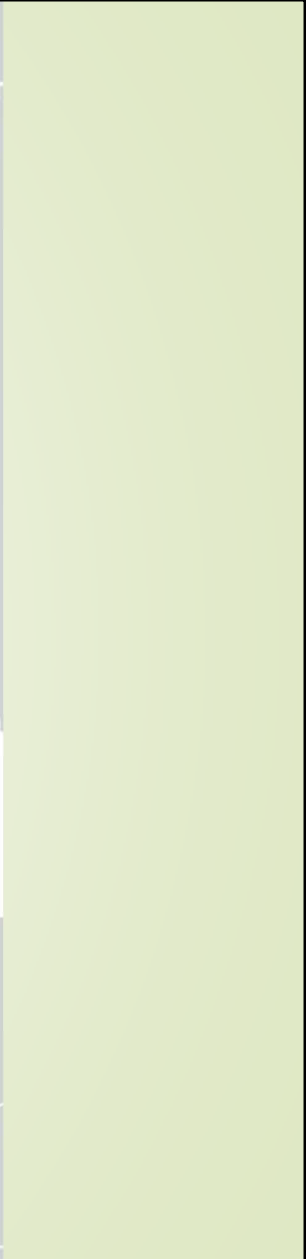
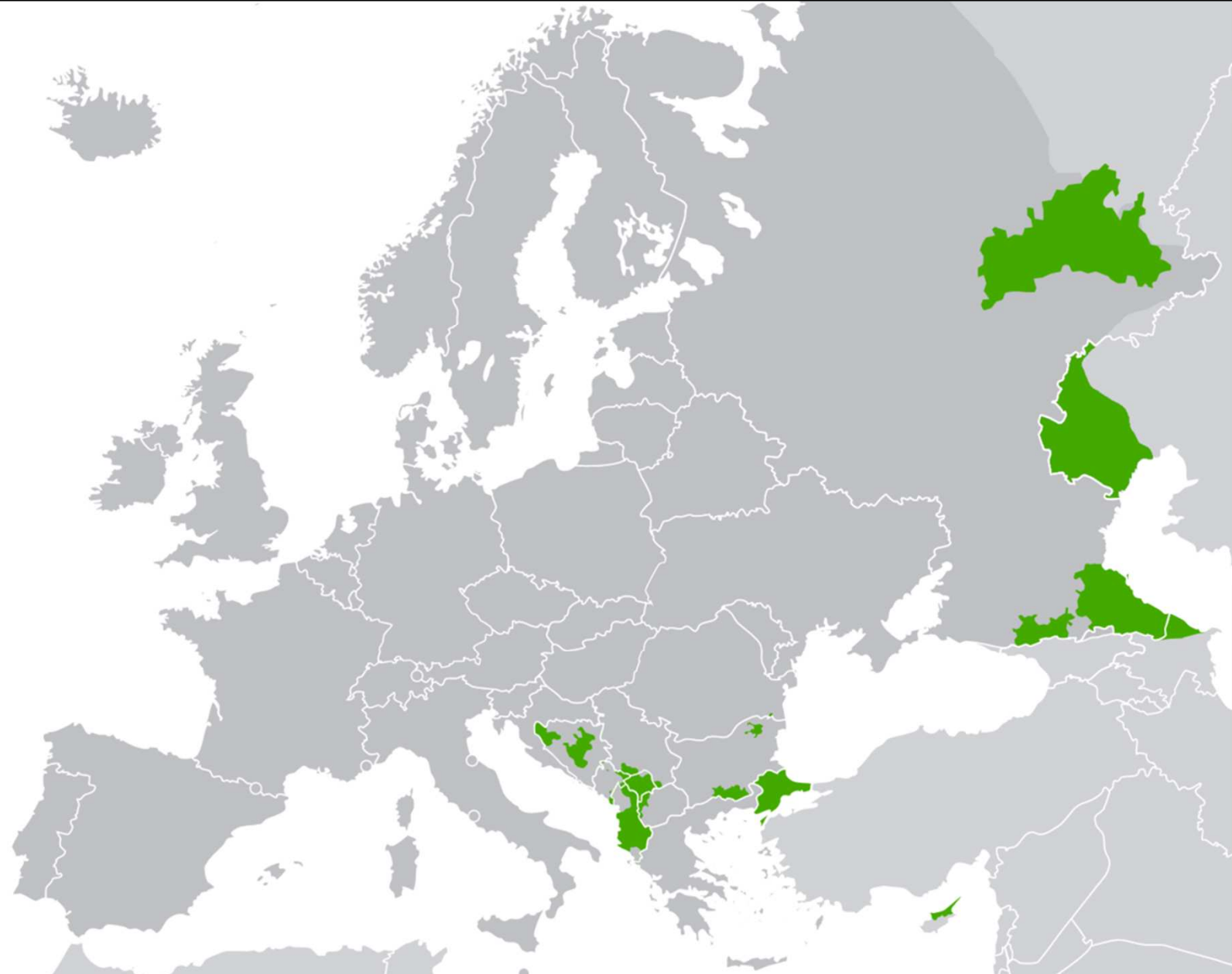

Ottoman Empire

1800

6035. D. Z. - CONSTANTINOPLE. LA PLACE EMIN-ONOU ET YENI DJAMI

**THE BALKANS
1815-1859**

